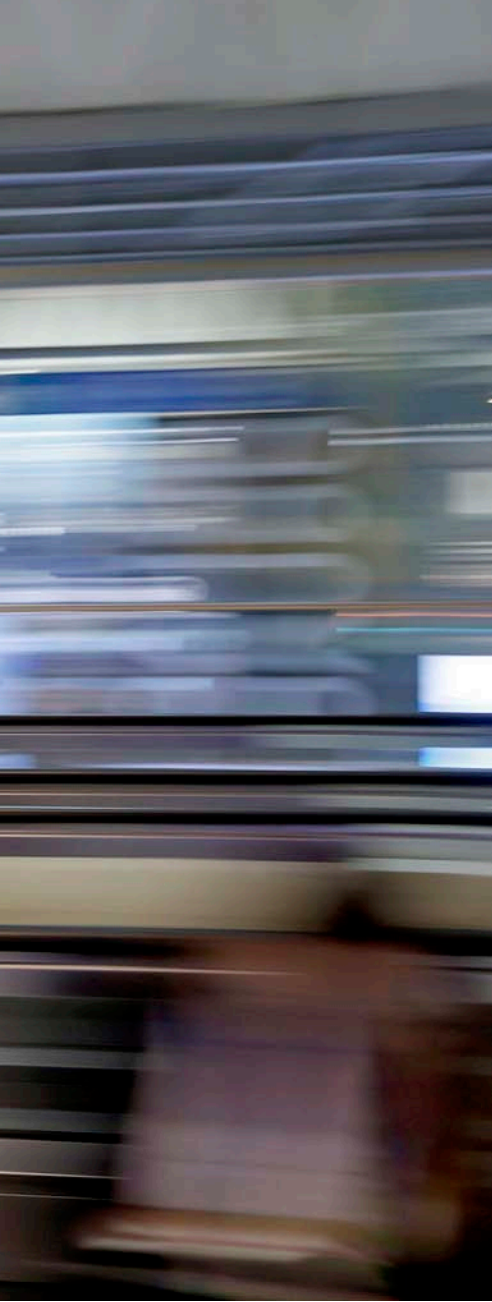

El món camina immers en una revolució tecnològica sense precedents. Canvis que rutilen a velocitats exponencials, que han transformat les nostres vides. Un batibull de possibilitats i, alhora, de paranys, al qual ens veiem llançats sense guia de funcionament, sense saber exactament com funciona la tecnologia, les seues implicacions. Amb els més joves com a anella més dèbil i exposada de la cadena. Un univers ple de paradoxes i en el qual algunes derivades no són exactament el que sembla.

Viure (i sobreviure) entre un bosc de pantalles

Tanquen els ulls i imaginem, per uns moments, una estampa que els serà familiar: en una taula de restaurant, una família prototípica de pare, mare i dos fills, posem per cas un infant i una adolescent, seu esperant el dinar. Els progenitors no parlen entre ells perquè estan molt ocupats atenent els seus mòbils. No cal que siguem temes relacionats amb la feina: repàs de premsa, passejada per Facebook o Twitter o intercanvi de *whatsapps*. El petit juga a Super Mario Bros amb la seua consola. Mentrestant, l'adolescent de la família xateja amb el nuvi o les amigues i revisa les últi-

mes fotografies penjades en Instagram. Quan arribarà el primer plat, els dispositius romandran sobre la taula. La família conversarà. En tot moment, però, algú mirarà amb ànsia el mòbil. Els quatre membres estaran connectats al món i, paradoxalment, desconnectats entre si. Podríem afegir-hi una variant: imaginem que algun avi és present. Anys

Podria no ser així. També podria passar que la mare sofrira autèntica ansietat, fins i tot física, als vint o trenta minuts de no posar els ulls en la pantalla. Que el pare, el dia anterior, haguera comès una imprudència amb les dades bancàries que els podria costar cara. Que la filla, en la solitud de l'habitació, s'haguera fet i enviat al nuvi una fotografia insinuant, que, al mes següent, quan la jove parella trençarà palletes, serà enviada a un cercle extens d'amistats. O que el menut haja trobat en els videojocs, que visita de manera obsessiva, una eixida a un entorn hostil en el seu col·legi. Un mostrar d'alguns dels problemes associats a les noves tecnologies. Molts dels quals són, en realitat, versions de problemàtiques presents des de fa temps en la societat.

APOCALÍPTICS I CIBEROPTIMISTES

El bosc de pantalles metafòric suggerit en el titular, i escenes com la descrita, són terreny abonat per a les visions apocalíptiques, per a la descripció d'un món controlat i interconnectat, sense privacitat, una variant inquietant de la distopia albirada per George Orwell en *1984*. El flux de les nostres dades en mans de grans empreses, per avançar-se als nostres desitjos i necessitats, té una mica d'això. Al mateix temps, però, el nostre narcisisme i la necessitat gairebé patològica de trobar aprovació són els motors de la nostra exposició pública gairebé ininterrompuda.

Comptat i debatut, no sabem l'itinerari ni les implicacions del viatge. Què serà dels nostres hàbits, de les nostres ments. L'escalada a l'Everest acaba d'eixir del campament base. Som a l'inici de tot. I tenim més preguntes que respostes. Com suggereix Guillermo Bautista, professor de la Universitat Oberta de Catalunya-UOC, a tall de variant dels "apocalíptics i integrats" que el semiòleg Umberto Eco descrivia el 1964 pel que fa a la interpretació de la influència i petjada que deixaven els *mass media*, les noves tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) han dividit bona part dels observadors entre apocalíptics i ciberoptimistes.

L'any 2011, el tecnòleg Nicholas Carr agitava les xarxes amb el seu llibre *Superficiales. ¿Qué está haciendo Internet con nuestras mentes?* (Taurus Pensamiento), un volum que alertava bàsicament que la lectura fragmentària típica de l'entorn di-

gital afectava la nostra capacitat d'atenció i concentració. Uns altres estudiosos posaven l'accent sobre la multitasca i la manera com torpedina també les habilitats per traure endavant quelcom d'específic. Per contra, el psicòleg cognitiu Howard Garner reconeixia que internet podia fer minvar algunes capacitats, però també subratllava que ens n'estava atorgant de noves, com ara aprendre més ràpid o estimular l'activitat intel·lectual.

Núria Oliver, enginyera de telecomunicacions i experta en Big Data, admetia en una entrevista en *Nació Digital* que l'ús dels mòbils ens està afectant a la falta de memòria o a la manca de concentració a l'hora de llegir un llibre. "Però si jugues a videojocs, tens més bona percepció visual de l'espai. La tecnologia té efectes positius i negatius. L'important és entendre què canvia en el nostre cervell, i aprofitar la transformació positiva. Molta gent em pregunta per les radiacions, i ja no té importància perquè parlem molt poc per telèfon. En canvi, ningú pensa en els efectes per a la salut mental, la codependència o la incapacitat de desconnectar el mòbil. No deixem espai a l'avorriment que ens potencia la creativitat. Hauríem d'enfocar per aquí la reflexió i el debat".

Oliver al·ludia a fenòmens com la nomofòbia (fòbia a no saber on tenim el mòbil i a no estar connectats), una angoixa que, segons l'experta, podria afectar el 80% de la població.

Al costat d'aquestes prevencions, les TIC i els videojocs són presentats pels pedagogs com l'eina del futur i del present. La relació dels més menuts amb la tecnologia és, de fet, una altra de les grans potes d'aquesta història: els pares assisteixen enlluernats a la facilitat amb la qual els seus fills trastegen des de la més tendra infantesa els dispositius i, fins i tot, els ensenyen el funcionament de jocs i aplicacions. Es tracta dels coneixements com a "nadius digitals", suposats futurs genis tecnològics. Les coses, ja ho hem avançat, no són tan fàcils: aquest enlluernament pot ser un parany. →

enrere, l'avi o l'àvia haurien reaccionat amb incomprensió. Ara, la cosa més probable és que consulten Facebook amb la mateixa fruïció.

L'escena genèrica pot semblar preocupant. D'alguna manera, ho és: traure els dispositius de la taula en qualsevol reunió familiar o amb els amics hauria de ser una pauta de comportament assimilada per tothom, com ho és des de fa temps no fumar en espais tancats, públics o privats. Però tal vegada aquesta mateixa família ha compartit tot el matí en una excursió, han parlat de les seues coses, han gaudit del món real i, en acabant, han tornat a l'univers d'interessos. Són capaços de tenir pautes raonables de coexistència amb la tecnologia.

ELS MENUTS I LES TIC. Les noves tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) tenen grans possibilitats educatives, però l'aprenentatge, a casa i a l'escola, ha de ser acompanyat pels adults.

→ ELS NADIS DIGITALS NO EXISTEIXEN

Un llibre de recent aparició en el qual també participa Oliver, *Los nativos digitales no existen* (Deusto), coordinat per Susana Lluna, experta en estratègia digital, i Javier Pedreira Garcia, Wicho, divulgador científic, ha introduït una interessant variable en el debat: la creença que l'aprenentatge tecnològic és innat en les noves generacions és absurd. I per aquesta raó, deixar els infants al seu albir davant els dispositius és una pessima opció. “Es tracta d'un toc d'atenció que, prèviament, ens havíem fet a nosaltres com a pares”, relata Lluna. La gènesi del llibre és una xerrada de l'any 2015 a la qual estava convidada aquesta experta. En acabant, una dona se li va acostar i li va contar que estava desesperada, que no sabia què fer perquè la seua filla adolescent no estiguera tot el dia enganxada al mòbil.

—I quines xarxes socials usa la seua filla?

—No en tinc ni idea.

“Em va semblar una barbaritat, perquè els xiquets i els joves no tenen ni idea de tecnologia. Pensem que són uns superdotats digitals i, en realitat, són maldrestes: no saben fer recerques avançades en Google, no tenen ni idea de cuidar la seua reputació, no saben de legalitat... Però els pares tampoc! Els deixes navegar des de molt xicotets, però no els ho estàs explicant”, argumenta Lluna. I rebla: “Com als pares no els interessa aquell món, miren cap a un altre costat”.

Altrament, sí que hi ha pares molt introduïts en el món digital, però sovint ho fan en funció dels seus interessos, desconnectats del que fan els fills. I tan enganxats com ells. “No es tracta únicament d'un problema amb els adolescents. Els pares són l'espill dels infants, i si et passes tot el dia enganxat al mòbil, com has de demanar als fills que no estiguen enganxats?”, es pregunta Lluna.

Un tema de sentit comú bàsic. En tot cas, com a estudiosa de la tecnologia i de les seues possibilitats, Lluna no creu que

el problema siga dels dispositius, “sinó de l'ús que nosaltres els donem”. “El que no té sentit és emprar el mòbil com un apaga-xiquets, sense donar-los un protocol d'ús, perquè ens interessa que es porten bé en un restaurant. Doncs si hi ha un temps per passar en família, no aneu a un local tancat, aneu al parc”, etziba Lluna, qui també advoca perquè els mòbils no estiguen a sobre de la taula a l'hora de dinar i sopar. “Si eixim una estona en família, ha de quedar clar que els mòbils es duen però no s'usen”, rebla.

I quina és l'edat més adequada perquè un infant tinga un *smartphone* (un mòbil amb connexió a internet)? “Depèn de cada cas i de l'acompanyament que hages fet. Hi ha xiquets que a nou anys podrien usar-lo i uns altres que caldria esperar una mica més. En tot cas, sempre sota la supervisió dels pares”, conclou. “El que no té sentit és deixar-los al seu albir: molts pares no saben que Instagram existeix”, diu en referència a una de les xarxes socials més populars entre els joves.

“Tenim la responsabilitat de saber com funcionen les xarxes. Si els nostres fills hi són, nosaltres també”.

“Sovint es confon fer servir tecnologia amb saber com funciona. Molts pares pensen que el seu fill serà el nou Steve Jobs perquè es passa tot el dia enganxat al mòbil. Però molt pocs saben com programar-lo perquè funcioni diferent de com el fabricant l'ha programat”, assegurava Oliver en l'entrevista citada adés.

POTENCIALITATS I PERILLS DELS VIDEOJOC

En el bosc de pantalles, l'ús abusiu de videojocs entre els més joves és una de les variables que més inquietud genera entre els pares. “Un videojoc, ben usat, té moltes possibilitats”, assegura Susanna Lluna, “moltes de les coses que passen en els jocs poden passar en la realitat, però ací, com en l'ús del mòbil, la clau és l'acompanyament dels adults. Els pares han de saber a què juguen els seus fills”, diu, després de relatar que uns coneguts

tencialitat dels videojocs i de les TIC, una tendència integrada en el corrent més ampli de la *ludificació* que aposta per introduir en l'aprenentatge processos del joc. "Les persones aprenem més quan ens ho passem més bé, quan estem motivats. La pantalla té una capacitat molt gran de captar l'atenció. I, amb una mica de seny, ofereix moltes coses a un adolescent: jugar com Messi, conduir com Fernando Alonso... És normal que perdin atenció en benefici d'unes altres coses", apunta. Bautista, a més, coneix casos entre nens que anaven endarrerits en l'aprenentatge de l'anglès que han millorat amb videojocs en aquesta llengua". Aquest docent assenyala que les noves tecnologies poden despertar l'atenció per qüestions analògiques, i posa com a exemple la dels xiquets que aprenen papiroflèxia o qualsevol altre tipus de manualitat a través dels vídeos tutorial de Youtube.

Acceptem, doncs, que els videojocs no són intrínsecament nocius. La dificultat, llavors, és quantificar el "seny" esmentat per Bautista. En la xarxa, els pares trobaran centenars d'articles que, amb diferents matisos, coincideixen en una sèrie de pautes que tothom ha llegit però que no sempre es porten a la pràctica, normalment per comoditat dels pares, per aconseguir que els xiquets ens deixen espai o per pacificar una reunió social o familiar. Però entre les opcions assenyades citariem acotar el joc al divendres de vesprada i caps de setmana (o reservar mitja hora un parell de dies en acabar els deures), ser estrictes amb aquesta norma, compartir l'experiència del joc amb els fills –en la línia del que comentava Lluna– i promoure alternatives d'esplai i jocs analògics.

Malauradament, pocs d'aquells articles incideixen en els llibres com a alternativa a les pantalles. I no és fàcil, però uns progenitors que llegeixen llibres potser generen fills lectors. Ben al contrari: amb uns pares permanentment enganxats al mòbil que sols obrin un llibre a la nit, per agafar el son, o en períodes vacacionals, la missió és gairebé impossible.

NOMOFÒBIA: QUAN NO SABEM VIURE SENSE EL MÒBIL

El problema no menor rau en com establir pautes i usos racionals de les noves tecnologies per part d'uns adults que, en un percentatge creixent, viuen penjats

dels seus *smartphones*. Un mal exemple que il·lustràvem amb la imatge del principi. Però com passa amb qualsevol tipus d'addicció, la dificultat és reconèixer-nos a nosaltres mateixos com a addictes.

Mariano Chóliz, investigador de conductes addictives en la Facultat de Psicologia de la Universitat de València, apunta els següents criteris per considerar que una persona presenta problemes d'addicció a les noves tecnologies:

- 1) Un ús excessiu, que no es pot quantificar, però que podríem considerar desmesurat.
- 2) Necessitat d'usar-les cada vegada més per obtenir el mateix resultat.
- 3) Presentar malestar, típic d'una síndrome d'abstinència, quan la persona duu un temps sense jugar o sense emprar una tecnologia.
- 4) Dificultat per aturar l'ús. Distingint un ús professional d'un ús addictiu, recreatiu. "Algú pot necessitar internet per al seu treball però no li costa parar, quan ha de fer-ho ho fa", puntualitza Chóliz.
- 5) Interferència amb unes altres activitats personals, familiars o socials. "És a dir, quan l'ús excessiu i la dificultat per aturar-se interfereix en les teues relacions".

La qüestió de la nomofòbia està cada vegada més estudiada i s'han dissenyat fins i tot tests, com el confeccionat per un equip d'investigadors de la Universitat d'Iowa, que permeten establir si patim aquell tipus de dependència: pànic a quedar-nos sense crèdit, a no poder consultar les notificacions, a no poder veure les notícies, a no poder comunicar-se amb familiars o amics, formen part del menú. I sensacions associades a aquella absència com nervis, ansietat o incomoditat. Només cal observar una mica al nostre voltant, a nosaltres mateixos i el nostre entorn, per adonar-nos que, en diferents graus, el mòbil i la por a estar sense ha entrat com un canó en les nostres vides.

EL PROBLEMA RAU A ESTABLIR PAUTES PER ALS JOVES PER PART D'UNS ADULTS ENGANXATS AL MÒBIL

descobriren que el seu fill adolescent jugava a un joc de rol que incloïa visites a prostitutes. El videojoc alertava que el seu ús era per a majors de 18 anys, "però això no persuadirà un adolescent, ben al contrari".

"Tot el que els diem que no han de fer en la vida real no deuen fer-ho en la xarxa. Tots els processos han de ser paütats, no tant per afany de control, sinó per fer acompanyament", agrega Lluna, que aposta perquè els pares no es limiten a la tasca de seguiment. "Ens hem d'ocupar per coses que els interessin als nostres fills. Els videojocs poden ser una via de comunicació amb ells. I tampoc no hem de suposar que saben fer-ho tot", diagnòstica.

—Llavors, he de jugar amb el meu fill de nou anys a Super Mario Bros?

—És un bon joc, és constructiu... Ho tens en safata.

Guillermo Bautista, professor de psicologia i ciències de l'Educació de la UOC, citat abans, coincideix en la po-

→ Pel que fa a la vulnerabilitat, cap sorpresa: els joves i adolescents, “sobretot els adolescents”, són els sectors socials més exposats a aquest tipus de dependències. Davant d'això, Chóliz incideix en el fet que la manera de preveure aquests trastorns és una combinació entre informació (“que es té sobre les tecnologies però no sobre les addiccions), sensibilització (“fer veure el problema”) i acció, posar en pràctica la informació de què dispoem sobre el bon ús de les noves tecnologies.

Chóliz és un dels experts que treballa “colze a colze” amb la Conselleria de Sanitat valenciana per anar proveint d'estratègies els professionals amb què poder acarar aquestes patologies. El problema, en tot cas, és incipient. Segons les dades arreglades per la conselleria en els anys 2015 i 2016, els primers en què es comencen a computar els casos d'addicció a “internet, mòbil, jocs i xarxes socials” notificades per les UCA (Unitats de Conductes Addictives), el volum encara no és significatiu. Així, l'any 2015 es registraren 38 notificacions, de

les quals una desena corresponien a menors. L'any passat, la xifra era de 45 notificacions, 16 de les quals eren de menors de 18 anys. En el còmput general, el 82% dels casos afecta homes i el 18% restant dones.

Chóliz aporta en aquell sentit una dada significativa: “El problema més urgent ara mateix, pel que fa a les addiccions, és el de les apostes esportives i activitats com el pòquer *online*. Ací ens estem trobant amb un problema de grans dimensions”.

EL QUE HI HA DARRERE DE LES ADDICCIONS TECNOLÒGIQUES

A peu d'obra ens confirmen el diagnòstic de l'expert. Teresa Orengo, una metgessa amb dues dècades d'experiència en l'UCA del barri del Grau de València, assegura que el *boom* de les apostes esportives i del pòquer *online* ha agafat embranzida. I que el problema va creixent entre els menors i joves. “Fins ara atnèm per addiccions al pòquer d'internet jugadors d'uns quaranta anys, però ara tenim xiquets de 18 anys. Tot això

ADDICCIÓ ALS MÒBILS. Els experts alerten que darrere d'una addicció al mòbil pot haver-hi uns altres problemes psicològics relacionats. Les empreses tecnològiques coneixen les nostres debilitats i saben com explotar-les

té a veure amb la banalització dels jocs d'atzar, amb la presència en espais de gran difusió en la ràdio i amb els anuncis que fan persones conegudes. És clar que sempre que hi ha promocions d'aquest tipus s'apel·la a jugar amb responsabilitat, però això no evita el joc compulsiu. Es tracta d'un problema exponencial”.

Tot i que internet siga un dels vehicles d'aquest tipus d'addiccions, estariem parlant d'una variant amb tints tecnològics de la ludopatia. Però Orengo també adverteix que quan hom esmenta l'addicció a la tecnologia “de vegades parlem per parlar, barregem les coses. Darrere d'una addicció a internet pot haver-hi un problema d'agorafòbia [pànic als espais oberts] o d'una addicció al porno relacionada amb un consum desmesurat de cocaïna.” “Moltes vegades cal raspar un poc, veure que aquesta dependència de la tecnologia forma part d'un procés més llarg, que hi ha un altre tipus de problema com un determinat estil de criaça dels fills, xiquets de 16 anys als quals no se'ls marquen límits. O que tenen problemes amb el consum de cànnabis. No és normal que una persona acabe tancada tot el dia jugant a videojocs sense que hagen passat coses. La cosa més normal en els adolescents és que vulguen eixir, relacionar-se. Si un xiquet de 16 anys no ix de casa, és perquè no pot”, argumenta Orengo.

La metgessa apunta que al voltant d'aquestes problemàtiques “hi ha de vegades famílies desbordades, hi ha xiquets que són rebutjats pel seu entorn i les famílies no saben com respondre. Hi ha pares desesperats amb això”.

Aquesta professional alerta que l'addicció tecnològica podria englobar-se en les anomenades “addiccions no químiques”, però no està descrita com a tal. “Normalment afecta gent vulnerable, mostra un altre tipus de mancances. Algú que viu a Facebook és que no té molta vida. Però, això, no ho he vist com una addicció pura. No es tracta d'un problema emergent”, conclou amb molta convicció.

EEF

NARCISISME, 'SEXTING' I CIBERASSETJAMENT

La prudència dels professionals pel que fa a l'addicció a les noves tecnologies potser situaria el debat, de moment, en el terreny de la sociologia i la filosofia. Potser les TIC no han canviat encara la nostra ment, però els canvis socials ja són inimaginables. La dialèctica es podria centrar a establir fins a quin punt un mòbil sobre la taula o algú que fa que ens escolta mentre mira el seu *timeline*, un fenomen batejat de manera il·lustrativa com a *phubbing*, barreja de *phone* ('telèfon') i *snubbing* ('menyspreu'). Costums cada vegada més arrelats i contemplats com a *normals*, són factors d'erosió en les nostres relacions, la qual cosa, més que connectar-nos, ens aïlla i devora la nostra capacitat d'empatitzar.

Xarxes com Instagram, Facebook (sobretot aquestes) o Twitter són els nous temples virtuals del narcisisme a gran escala, l'exhibició permanent a la recerca d'aprovació. El regne dels *likes* i els *retuits* i l'ansietat poc dissimulada per aconseguir-los. L'imperi del *selfie*, del *jo*, mostrant-nos en qualsevol moment, fent qualsevol banalitat, preferentment aquelles instantànies que ens mostren més atractius. Per part dels *millennials* (els nascuts entre 1980 i 1997) i també dels adults. Una actitud fomentada per les ce-

lebritats de la música o l'esport. De famosos objectivament famosos i de coneguts de mitja galtada. De persones anònimes. Un repàs a Instagram, xarxa que acull 80 milions d'imatges diàries, és suficient per prendre consciència d'això.

El desig de sentir-se especial, d'obtenir l'aprovació, no és un fenomen nou, no existeix la tòpica esclatxa generacional entre els *millennials* i la resta. Però la potència de les xarxes amplifica els efectes perniciosos. L'estudiós Daniel Halpern, de la Universitat Catòlica de Xile, assenyalava en *El País* que "les xarxes socials poden modificar la personalitat. En les xarxes, podem mostrar-nos com volem que ens vegem. Aqueixa imatge perfecta que creiem que els altres tenen de nosaltres pot alterar la que tenim de nosaltres mateixos". El següent pas és la dependència dels *likes*, el temor a no ser el centre, a no agradar. Un buit existencial que cap dispositiu pot omplir de manera racional.

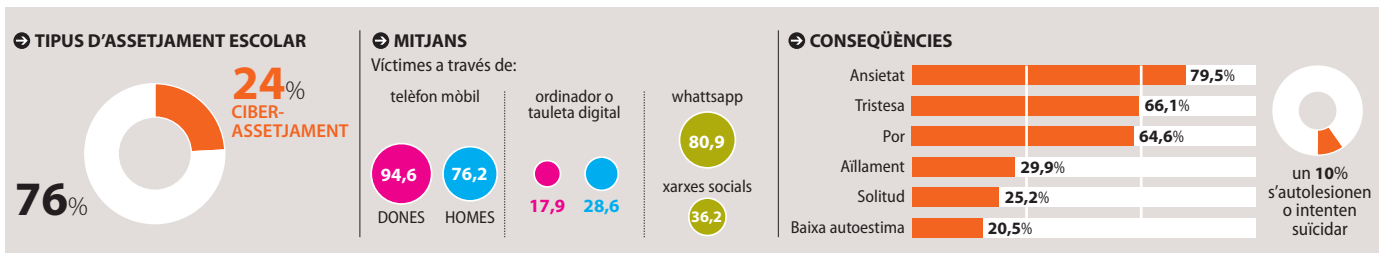
Núria Oliver creu que tenim "un gran repte per davant" pel que fa a conrear "la gratificació retardada, acceptar una recompensa que no sigui instantània. És important per a la salut mental, per controlar l'ansietat. La tecnologia ens està acostumant a rebre *likes* segons després de penjar una foto, a obtenir una resposta ràpida d'algun amic a qui deixem un comentari. Als joves els costa perseverar

en un projecte de mesos i concentrar-se, però els resultats professionals no són instantanis. Tot requereix un esforç. Si oblidem això, no serem capaços d'obtenir un control de les nostres accions amb relació a la tecnologia", augura Oliver. Serem titelles en mans de les empreses, cada vegada més hàbils a saber atrapar-nos. "Els mòbils són llaminadures per al cervell, enganxen i sempre en vols més", sentenciava.

Aquest narcisisme provoca una pèrdua de la privacitat volguda pels usuaris. Però unes altres pràctiques suposadament privades com el *sexting*, l'enviament de missatges per mòbil amb imatges eròtiques, pot esdevenir un malson per a les adolescents, motiu de revenges per part d'antigues parelles. O ser emprades en casos de ciberassetjament, una derivada de l'assetjament escolar *analògic* que comença a adquirir proporcions considerables, com ho demostra el primer estudi a escala estatal sobre *ciberbullying* presentat a finals de l'any passat per la Fundació ANAR (Ayuda a Niños y Adolescentes en Riesgo) [vegeu el quadre de la pàgina 44].

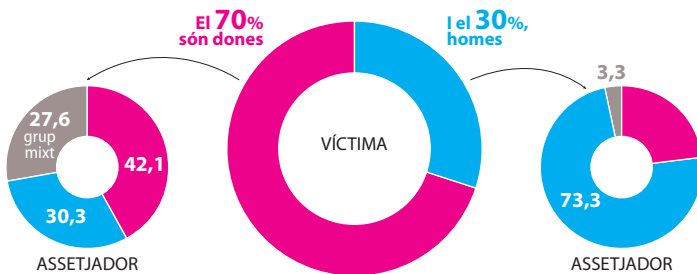
A grans trets, l'estudi estableix que els casos de ciberassetjament suposen ja un 24% del total de casos d'assetjament. Amb les xiques com a víctimes preferencials d'aquests abusos. →

El ciberassetjament, en dades

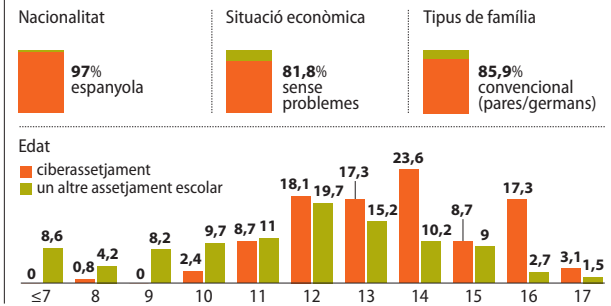

EL PAPER DEL GÈNERE

Percentatge

PERFIL DE LA VÍCTIMA

Font: Estudi sobre ciberbullying segons els afectats de Mútua Madrilenya i Fundació ANAR

➔ Més alarmant des del punt de vista dels pares és l'extensió del *grooming*, una variant del ciberassetjament on els assetjadors són adults que contacten amb nenes i nenes a través d'internet amb l'objectiu de guanyar-se la seua confiança i, en el millor dels casos, obtenir imatges eròtiques que poden acabar en xarxes de pornografia infantil. En el pitjor dels escenaris, aquesta pràctica condueix al contacte sexual directe amb les criatures. Una reactualització tecnològica de l'abús de menors.

Susanna Lluna apunta que per evitar situacions indesitjables els pares tenen un paper vital en l'educació cibernetica dels fills, navegant amb ells des que són molt menuts i fent-los veure els perills. En aquest sentit, aconsella ensenyar-los a no geolocalitzar-se i a no mostrar fotografies, que coneguen els límits legals ("un xiquet no pot pujar una fotografia presa en un vestuari amb els seus companys perquè és il·legal", exemplifica), a no intercanviar contrasenyes ("la qual cosa fan com si estigueren bojos"), a discernir quins continguts són fiables i quins no -un cert esperit crític, per tant- i a prendre consciència del tema reputacional. "Hem d'explicar-los que tot el que es puja a la xarxa es queda allí, que una fotografia que s'envia a un amic roman en els servidors. No som conscients que

la nostra petjada digital pot tenir conseqüències en el futur", alerta. I posa com a exemple el jugador Sergi Guardiola, rebutjat pel FC Barcelona poc després del seu fixatge per haver posat piulades ofensives contra l'entitat blau-grana i contra Catalunya.

EL LABERINT TECNOLÒGIC, EN LA PRIMERA LÍNIA DE FOC

Baixem de nou a peu de carrer. A l'entrada de les Escoles Sant Josep-Jesuïtes, un macrocentre concertat del barri de Campanar de València que acull més de 2.000 alumnes entre els diferents nivells, ens creuem amb uns adolescents eixint de classe. Trencant una mica el clixé, van conversant i gairebé ningú treu el mòbil de manera ansiosa. Dos xicotets, fins i tot, perllonguen la conversa abans d'acomiar-se. En un centre tan gran, tanmateix, les problemàtiques relacionades amb la tecnologia són el pa nostre de cada dia.

"El principal element de distorsió no és la tecnologia, sinó les xarxes socials", relata Ximo Bosch, psicòleg i responsable del departament d'orientació psicològica del centre. "En algun moment, a algú se li acut que pot insultar a través d'una xarxa social sense que ningú se n'assabente. El ciberassetjament no es diferencia d'uns altres nivells d'assetjament. El que no aconseguim fer entendre als alumnes

és que aquella manera d'actuar no garanteix l'anonimat, continuen pensant que no els enxamparan", insisteix.

Bosch assegura que, si es detecta a temps un cas d'assetjament convencional, "les actuacions solen ser eficaces". "El problema del *ciberbullying* és el nivell d'investigació que has de fer per traure tota la porqueria que hi ha al darrere", diu. A més, apunta que el fenomen té "moltes ramificacions culturals, d'esclafament del diferent, d'aquells que pensen políticament diferent o mostren una altra estètica".

L'estudi d'ANAR [vegeu de nou el quadre] estableix un perfil de víctima bastant neutre des del punt de vista sociològic: bàsicament riques de nacionalitat espanyola de famílies convencionals i sense dificultats econòmiques. Bosch coincideix en el diagnòstic i traça un perfil semblant dels assetjadors, "la qual cosa dificulta bastant el treball amb les famílies". El psicòleg relata que, unes setmanes enrere, els pares d'uns assetjadors es presentaren en el seu despatx amb un advocat. "Ens podem trobar que l'assetjadora siga una xica amb bon rendiment acadèmic i uns bons ingressos familiars. El resultat és que la família no entén res".

Amb relació al narcisisme, Bosch alerta de la necessitat "imperiosa" de triomf social dels adolescents, uns valors "so-

brevalorats gràcies sobretot a la televisió”. “Quan ens enfrontem amb persones que no aconseguim fer partícips del seu món real, que no es taquen amb la realitat, estem semblant personalitats supernarcicistes. Res els pot apartar de l’objectiu d’aconseguir un estatus igual o millor que el de les seues famílies”, rebla.

El món educatiu, per lògica, no és aliè a cap dels fenòmens esmentats més amunt. Bosch també ha observat suficients casos de *sexting* per bastir una narrativa bastant convincent. “Hi ha gent que als 16 anys fa una vida gairebé conjugal, són relacions molt intenses. I, com a conseqüència, tota la resta”.

—Els xics exigeixen aquestes fotografies insinuants a les nòvies?

—Sí. Si no una pràctica habitual, sí que és massa freqüent. No sé en quin punt de la relació les xiques ofereixen aquestes fotografies com a part del botí que s’enduu el xicot per ser el seu nòvio. El raonament és el següent: com eres el meu nòvio, tens dret a veure el que la resta no veuen.

Mirades de curt termini, pròpies d’adolescents, que no tenen en consideració el futur (un possible trencament) i menys encara les conseqüències. En acabant, “es tracta de xavals jugant amb joguets d’adults”.

Bosch també creu que s’exageren les capacitats tecnològiques dels més joves i parla de pares que pensen que el seu fill ha de tenir aviat mòbil per por que no estiga preparat en el futur. “Però després els poses davant d’un formulari per a un cicle formatiu i no són capaços d’emprar-lo”, adverteix el psicòleg. I creu que els mòbils no sols estan afectant la nostra manera de relacionar-nos.

“El que jo observe en el dia a dia és que els xavals són menys pacients i menys reflexius. I allò més curiós és que, quan els fas exercicis de reflexió a classe no els molesta, els agrada. La capacitat d’entrar en nosaltres mateixos i trobar coses els resulta sorprenent. Avui, el que és diferent és fer exercicis de reflexió a classe. És revolucionari!”

FOMENTAR L'ESPERIT CRÍTIC DE JOVES (I NO TAN JOVES)

Un penúltim perill del laberint tecnològic és alhora una de les seues virtuts: tan sols pitjant el nostre ratolí o passant l’índex per una pantalla, tenim al nostre abast milions d’informacions sobre qualsevol tema. Una altra cosa és que tinguem el criteri suficient per discernir la qualitat de la informació: segons un estudi recent de la Universitat de Stanford, un 82% dels adolescents eren incapaços de diferenciar una notícia d’un article patrocinat. Els autors qualificaven la capacitat de raonament dels joves com a “depriment”. “Aquest estudi s’ha fet amb joves,

«NO SÉ EN QUIN PUNT DE LA RELACIÓ, LES XIQUES OFEREIXEN FOTOGRAFIES ALS XICS COM A PART DEL BOTÍ PER SER NÒVIOS»

però caldria fer-lo amb adults, perquè els resultats serien molt similars”, augura Guillermo Bautista. “Hi ha molta informació, la mirem de manera molt ràpida i no contrastem les fonts. A més d’això, hi ha una qüestió que ho fa tot molt complicat, i és el fet que els mitjans audiovisuals són molt manipulables i tenen molt de poder, sobretot entre els joves”. L’expert anota en aquest sentit els casos d’adoles-

cents de dotze anys que creuen en l’existència de sirenes perquè ho han vist en un vídeo de Youtube.

“Abans ens passava amb la televisió, tot el que sortia era veritat. I ara això s’ha traslladat a les xarxes socials”, rebla Bautista. En el fons, arrosseguem la mateixa manca d’esperit crític d’unes altres èpoques, però el professor de la UOC creu que el perill és ara més gran. “Sí, perquè hi ha un bombardeig pertot arreu, estem tots molt més connectats i el perill que ens arribin missatges que no són certs és més gran”.

Som a l’era de la “postveritat”, un eufemisme bastant cínic que ens ve a dir que internet és ple d’informacions falses que es fan córrer com a vertaderes. Davant d’això, Bautista creu que és urgent ensenyar els estudiants a ser crítics i autònoms en les seues recerques, una tasca que ha de ser més activa en l’ensenyament secundari. Per fer això, tanmateix, “la competència en el professorat ha de ser més gran. I en el meu àmbit et trobes molt de desconeixement entre els adults. Per poder criticar la tecnologia l’has de conèixer”. Altrament, “hi ha una part del professorat que no sap participar en la xarxa ni gestionar-ne la informació. Per tant, és difícil que ensenyi com fer-ho als estudiants”.

Sonarà estrany, però entre els joves també hi ha adeptes a la resistència tecnològica. “Tinc alumnes”, revela Bautista, “que estan molt en contra de la tecnologia, però els explico que som humans des que la utilitzem”.

Si no ens evadim a una illa deserta, no podrem abandonar el bosc. I el que ens estan dient els experts és que, per sobreviure entre pantalles útils i alhora amenaçadores, necessitarem coneixements (i coneixement), criteri, treballar des de la base a les cases i als centres educatius. Una necessitat de seguir els canvis i les transformacions, per poder respondre als reptes, que fa vertigen. I que ens interpel·la directament. Ben mirat, un capítol més –accelerat i desfermat– de la nostra evolució tecnològica. ●